

**Ярослав В'ячеславович Рокіта** – студент IV курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ  
Науковий керівник: **Наталія Ігорівна Дуравкіна** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

## **ПІДВИЩЕНА МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ТРУДОВОМУ ПРАВІ**

Відповідальність працівників за спричинення шкоди як безпосередньо роботодавцю, так і третім особам, відповідальність за неналежне виконання трудових обов'язків, порушення трудової дисципліни – одна з найактуальніших проблем у вітчизняному трудовому праві. В Україні динамічно розвиваються ринкові відносини, а тому слід належним чином сформулювати юридичну конструкцію відповідальності працівників (як матеріальної, так і дисциплінарної). На нашу думку, основна ідея, яка повинна бути запроваджена у норми про дисциплінарну відповідальність працівників, – це ефективність впливу на стан дисципліни працівників за належного рівня гарантій для них у разі притягнення до відповідальності. В тому випадку, коли працівник не сприймає дисциплінарну відповідальність як засіб, що містить правовий примус, то ефективності від цього інституту трудового права очікувати марно.

Працівник, який заподіяв шкоду, має право добровільно її покрити повністю або частково. За згодою власника або уповноваженого ним органу, працівник може передати для покриття заподіяної шкоди рівноцінне майно або полатити пошкоджене. Виходячи з наведеного, законодавство вимагає від власника або уповноваженого ним органу створити працівникам такі умови, які б були необхідними для нормальної роботи і забезпечення дорученого їм майна.

Існує три види матеріальної відповідальності: обмежена, повна та підвищена. Якщо про перші дві можна почути дуже часто, то третій вид застосовується в обмежених випадках.

Підвищена матеріальна відповідальність застосовується до працівників, робота яких безпосередньо пов'язана із закупівлею, продажем, обліком, перевезенням, доставкою чи використанням у процесі виробництва дорогоцінних металів та каміння, ювелірних, побутових і промислових виробів та матеріалів, виготовлених з використанням дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, відходів та брухту, що містять дорогоцінних металів і дорогоцінному камінні, та валютних операцій. Також підвищена матеріальна відповідальність може покладатися на працівників, що безпосередньо не пов'язані з виконанням зазначених операцій, але винні у розкраданні, знищенні

(псуванні), недостачі або наднормативних їх втратах (крім втрат, що сталися у зв'язку з непередбаченими порушеннями технологічного процесу), якщо вони допущені внаслідок недбалості у роботі, порушення спеціальних правил, інструкцій.

Закон України «Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостаєю або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей» встановлює такі межі матеріальної відповідальності щодо:

а) дорогоцінних металів – золото, срібло, платина і метали платинової групи (паладій, іридій, родій, осмій, рутеній) у будь-якому вигляді та стані (сировина, сплави, напівфабрикати, промислові продукти, хімічні сполуки, вироби, відходи, брухт тощо) – у подвійному розмірі вартості цих металів у чистому вигляді за ринковими цінами, що діють на день виявлення завданих збитків;

б) дорогоцінного каміння (крім огранованого):

природні та штучні (синтетичні) мінерали в сировині, необробленому та обробленому вигляді (виробах): першого порядку – алмаз, рубін, сапфір синій, смарагд, олександрит; другого порядку – демантоїд, евклаз, жадеїт (імперіал), сапфір рожевий та жовтий, опал благородний чорний, шпінель благородна; третього порядку – аквамарин, берил, кордієрит, опал благородний білий та вогняний, танзаніт, топаз рожевий, турмалін, хризоберил, хризоліт, цаворіт, циркон, шпінель; четвертого порядку – адуляр, аксиніт, альмандин, аметист, гесоніт, grosular, данбурит, діоптаз, кварц димчастий, кварц рожевий, клінокуміт, кришталь гірський, кунцит, моріон, піроп, родоліт, скаполіт, спесартин, сподумен, топаз блакитний, винний та безколірний, фенакіт, фεροортотлаз, хризопраз, хромдіопсид, цитрин – у подвійному розмірі їх вартості за ринковими цінами, що діють на день виявлення завданих збитків; дорогоцінного каміння органогенного утворення – перли і бурштин у сировині, необробленому та обробленому вигляді – у подвійному розмірі їх вартості за ринковими цінами, що діють на день виявлення завданих збитків;

в) огранованого дорогоцінного каміння, ювелірних та побутових виробів, виготовлених з використанням дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, – у потрійному розмірі їх вартості за ринковими цінами, що діють на день виявлення завданих збитків;

г) алмазних інструментів та алмазних порошків з природних алмазів – у подвійному розмірі їх вартості за ринковими цінами, що діють на день виявлення завданих збитків;

д) музейних експонатів, що містять дорогоцінні метали і дорогоцінне каміння, – за оцінкою, проведеною експертами з урахуванням історико-художньої цінності експонату і розміру відшкодування збитків, визначених відповідно до пунктів «а» і «в»

статті 1 Закону України «Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей»;

е) іноземної валюти, а також платіжних документів та інших цінних паперів в іноземній валюті – у сумі, еквівалентній потрібній сумі (вартості) зазначених валютних цінностей, перерахованій у валюту України за обмінним курсом Національного банку України на день виявлення завданих збитків.

Закону України «Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостачею або втратою дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та валютних цінностей» передбачає, що шкода відшкодовується у розмірі, кратному вартості цінностей за відпускними цінами, які діють на день виявлення завданих збитків. Постановою КМ України «Про затвердження порядку визначення розміру збитків від розкрадання, недостачі, знищення (псування) матеріальних цінностей» від 22.1 1996 встановлено, що розмір збитків із зазначених у цьому докті причин визначається за балансовою вартістю відповідних матеріальних цінностей з вирахуванням амортизаційних відрахувань, але не нижче 50% від їх балансової вартості на момент встановлення такого факту з урахуванням індексів інфляції, які щомісячно визначає Держкомстат України, відповідному розміру податку на додану вартість та розміру акциз, збору. При визначенні розміру збитків застосовується коефіцієнт 2, тобто подвійний розмір відшкодування заподіяної шкоди.

У розмірі подвійної вартості продукції відшкодовується і шкода, заподіяна розкраданням, нестачею, знищенням (псуванням) продукції, що виготовляється підприємствами для внутрішніх потреб, а також тієї, виробництво якої не закінчено. Вартість такої продукції визначається виходячи із собівартості її виробництва з нарахуванням середню по підприємству норми прибутку на неї із застосуванням коефіцієнта 2.

Заподіяна таким чином шкода, що стосується ряду видів спирту, соків спиртових, зброджено-спиртових та спиртових настоїв, відшкодовується у розмірі потрібної вартості (ціни) цієї продукції.

У разі розкрадання чи загибелі тварин сума збитків визначається за закупівельними цінами, які склалися на момент відшкодування збитків, із застосуванням коефіцієнта 1,5.

Отже, виходячи з вищесказаного, можемо дійти висновку, що підвищена матеріальна відповідальність має таку назву саме за розмір відшкодування, який повинен сплатити порушник.

#### Література

1. Підвищена матеріальна відповідальність. Кадровік01: [сайт]. URL: <https://www.kadrovik01.com.ua/article/3816-pdvishchena-materalna-vdpovdalnst-pratsvnikv> (дата звернення: 10.03.2020)

2. Левченко Н. І. Правове регулювання юридичної відповідальності суб'єктів трудового права в умовах ринкової економіки: монографія. Суми, 2015. С. 72-84.
3. Закон України «Про визначення розміру збитків, завданих підприємству, установі, організації розкраданням, знищенням (псуванням), недостаткою або втратою дорожочінних металів, дорожочінного каміння та валютних цінностей». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/217/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 06.03.2020).

**Анастасія Сергіївна Солоха** – студентка III курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ  
Науковий керівник: **Наталія Ігорівна Дуравкіна** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

## **СКАСУВАННЯ МОРАТОРІЇ НА ЗЕМЛЮ: РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Заборона (мораторій) на продаж та відчуження сільськогосподарських земель означає, що власники земельних паїв не можуть вільно розпоряджатися ними, а єдиним способом передачі землі для користування іншим особам є укладання договору про оренду.

Для чіткого розуміння, що таке мораторій, потрібно з'ясувати, як саме і чому його було введено. Щоб відповісти на це питання, необхідно повернутися думками у 2001 р. В Україні щойно закінчилося розпаювання земель, яке тривало з 1992 р. до 2000 р. Мільйони учораших працівників колгоспів отримали земельні паї – право на ділянку, розмір якої визначений в умовних кадастрових гектарах.

Селянам видали документи – «сертифікати на паї», що фактично були підставою для набуття права власності на землю. Оскільки велика частина нерухомого майна була передана у приватну власність, склалися передумови для відкриття в Україні ринку земель с/г призначення. Звісно, були охочі продавати та купувати землю. Однак перехід права власності на нерухоме майно має відображатися в якомусь реєстрі. Проте не існувало навіть земельного кадастру та жодного реєстру паїв. Відкриття ринку землі могло призвести до колапсу, коли одна ділянка продавалася б кільком покупцям.

18.01.2001 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про угоди щодо відчуження земельної частки (паю)». В цьому законі встановлювалося, що до врегулювання порядку реалізації прав на пай Земельним кодексом України власники паїв тимчасово не можуть продавати, дарувати або іншим способом відчужувати паї. Тобто